

Az *erdő* konceptualizációja a magyar népdalokban

1. Népdalaink fogalmi rendszerének megismerése nem csupán a népdalok, hanem az egész folklórirodalmat átfogó szövegvilág feltárását teszi lehetővé. E szövegvilág azért jelentős, mert implicit elméletet¹ fogalmaz meg a minket körülvevő fizikai, társas, kulturális környezetről, tehát a kultúránkat sajátosan jellemző valóságkép megismerését teszi lehetővé. Ebben a kiterjedt munkában ma már több tudományág – a néprajz, a folklorisztika, a szövegtan, a stilisztika, a szövegtipológia, illetve a kognitív nyelvészet – különböző szempontú vizsgálatai vesznek részt, mind hozzájárulva a teljesebb megismeréshez. A kognitív nyelvészet funkcionális-szemantikai kutatásai keretében olyan átfogó, komplex vizsgálatokat végezhetünk, melyek során a nyelvi ábrázolás-megismerés kognitív folyamataira helyezük a hangsúlyt. A nyelvi elemek (dolgok, fogalmak, tér-idő viszonyok) összefüggésrendszere a minket körülvevő világra irányuló konceptualizációs mechanizmusokra világítanak rá (vö. LANGACKER 1987). Ebben a folyamatban egy-egy fogalom funkcionális-szemantikai feltérképezése, részletes elemző vizsgálata alapvető fontosságú (a természeti kezdőképek kognitív szempontú megközelítéséről l. BARANYINÉ KÓCZY 2008, 2010). A jelen tanulmány célja az erdő konceptualizációs lehetőségeinek, megvalósulási formáinak ismertetése a vizsgált szövegek alapján. A korpuszalapú elemzés határozott célja nem egy előzetesen feltett elmélet igazolása a szövegeken, hanem éppen a nyelvi adatokból következtetni a mögöttük rejlő konceptualizációs folyamatokra. Ebből kifolyólag a formai és a kontextusban értelmezett szemantikai jellemzők egyidejű érvényesítése határozott módszertani elve a dolgozatnak.

Egy kifejezés fogalmi képe a vele kapcsolatos összes asszociációt tartalmazó tartomány, amely az adott jelenséggel kapcsolatos gondolatok, meggyőződések, elképzelések, minősítések és az ezeket kifejező konkrét megnyilatkozások, grammatikai struktúrák összességét magába foglalja (BAŃCZEROWSKI 2008a: 63). Néhány fogalom magyar nyelvi képének leírására már készültek tanulmányok, például az

---

¹ SZILÁGYI N. SÁNDOR (1996: 39) a nyelvi kategorizáció összefüggésében használja ezt a fogalmat: a nyelvi adatok tulajdonképpen a világról való elképzeléseinket tükrözik.

anya, apa/atya, fej, kéz, föld, haza fogalmak esetében (BANCZEROWSKI 2008b). „A szemantikai egységek kognitív tartományok viszonyában írhatók le, amelyek elemi formájukban tapasztalati alapúak, azaz a világról való tudás és a jelentés között kapcsolat van, a jelentés alapja a konceptualizáció.” (TOLCSVAI NAGY 2004: 37.) A nyelvi realizáció konstruktív folyamat eredménye, hiszen „a konstruálás egy esemény, egy jelenet feldolgozó (elemző) megértése és fogalmi megalkotása valamilyen módon, több lehetséges módozat közül” (TOLCSVAI NAGY 2010: 35; vö. LANGACKER 2008: 55). A konceptualizáció egy bizonyos nézőpontból, azaz mentális alapállásból megy végbe, melyben a nézőpontnak elrendező szerepe van. A nyelvi megnyilvánulások összessége így konceptualizációs folyamatok sokaságát és nézőpontok sokféleségét jelenti. Ehhez kapcsolódóan céloim nem csak a tendenciózus jelenségek kiemelése, hanem lehetőleg a teljes kép ismertetése.

A vizsgált szövegtörzset (ORTUTAY–KATONA 1975) kifejezetten szövegkutatás céljára készült antológia, melynek erénye, hogy „egyben a történelmi, földrajzi, etnikai kapcsolatok teljességét adja” (ORTUTAY 1975: 7). A 47 műfaji-tematikus csoport mintegy 2438 dalt tartalmaz. Ezek között egyes dalcsoportok (pl. bölcsődalok, verses szerelmi levelek) vizsgálatom körén kívül esnek. A népdalok sajátossága, hogy a műfaji csoportok nem jelentenek merev határokat: „a lírai népdalok tartalmi szempontból csak úgy rendezhetők, ha mindegyre egymáshoz viszonyítjuk őket, hiszen ezek a szövegek annyi formulás, formai kapcsolatot mutatnak egymással, annyira *nyitottak* a többi népdal felé, hogy egy-egy népdal szinte mindig csak egy sor tagjaként, egy-egy *szövegbokor* részeként fogató fel.” (uo.). A dalszövegek közötti hálózatszerű szerves kapcsolat mellett említésre méltó a népi epikához (meséhez, balladához) fűződő, egyes formulák kölcsönzésében megvalósuló viszony is (ORTUTAY 1975: 45–6).

2. A z ember és az erdő. – Az *erdő* szó jelentéséről, etimológiájáról, kulturális meghatározottságáról való ismereteink a következőkben foglalhatók össze röviden. A szó etimológiája szerint az *ered* alapszó melléknévi igenévképzős származéka eleinte a vágás után sarjadó fiatal erdő megjelölésére szolgált (*ered* 'sarjad'). Később, párhuzamosan az általánosabb jelentésű ugor kori *vad* 'erdő' szó elavulásával, jelentése kibővült egyéb facsoportok jelölésére is (TESz.). A *vad* szót őrzik a mai *vadon*, *vadonerdő*, *vadak* szavaink (MNLex. 714). A Magyar Néprajzi Lexikon meghatározása szerint „általában az egy kh-nyi területet meghaladó facsoportot nevezik erdőnek, de az Alföldön már a néhány száz fából álló ligetet is erdőnek mondják. Az erdő volt az a természetes növénytakaró, amely a magyarság elődeit történetünk legkorábbi szakaszaiban körülvette.” Erre utal számos, az erdőhöz kapcsolódó alapszókinszbeli szavunk is: *gyökér*, *tő*, *kéreg*, *ág*, *vessző*, *fürt*, *fa*, *fagyal*, *héj*, *rügy*, *levél*, *fű*, *tapló*, *hárs*, *szil*, *nyár*, *fúr*, *ró*, *szúr*, *vés* stb. (MNLex. i. h.). Az emberiség és az erdő viszonya ez utóbbi szerepének változásával jellemezhető a történelem folyamán (CSÖRE 1980). A mindennapi szükségletek (élelem, ruházkodás, gyógyászat) és a védelmi-stratégiai szerep mellett kezdetben vallási-kultikus funkciója is volt: „A régi népek fantáziája benépesítette az erdőt, tiszteltek egyes fákat és fafajokat, gyógyerőt és egyéb misztikus hatalmat tulajdonítottak nekik. Templomot láttak egyes erdőkben s ligetekben” (CSÖRE 1980: 23). A magyarság hiedelmvilágában ugyan nem játszhatott akkora szerepet, mint más népekében,

mivel nem volt erdőlakó nép. Ezt az érdeklődést az erdő racionális használatának gondolata váltotta fel fokozatosan. A honfoglalástól a középkor végéig jellemző volt az, hogy elsősorban vadászat, másodsorban állattartás, s csak végül fahasználat céljából használták az erdőt. A települések terjeszkedése és a kisebb mértékű földművelés következtében nem beszélhetünk jelentősebb erdőirtásról egészen a középkor végéig. Ennek ellenére az erdők funkciójában, állapotában eltérések mutatkoznak. Az ún. primitív használat jellemzi a településekhez közel eső erdős területeket, amelyek jelentősen lepusztultak-ritkultak a legeltetés folyamán. Ezek a domesztikálódott erdők egészen más képet mutatnak, mint azok az őserdők, amelyek még évszázadokig felderítetlenek maradnak az ország keleti és északkeleti hegységeiben. Említésre méltó az erdők különleges jogi státusza is: ezek mentesülnek legtovább a tulajdon alól, sokáig korlátlan használat jellemezte őket a közösség számára. Az erdőhöz fűződő konceptualizáció tehát nem jellemezhető egységesen.

Az *erdő* jelentésszerkezetének vizsgálata kapcsán az egyik felmerülő kérdés az, hogy mely fogalmak (nyelvi szempontból: szavak és szókapcsolatok) tartoznak bele az erdő fogalmi hatókörébe, s ezek a centrum-periféria elv szerint hogyan rendezhetők. Elsőként az *erdő* fogalmát el kell határolni a *fa* fogalmától: bár van több hasonló profiljuk, a védelem, a hajlék, a temetkezési hely szerepei², akár az idő jelölése (JANKOVICS 1991: 13), mégis egészen más kontextusban, más szemantikai szereppel fordulnak elő. Az erdő fogalmának vizsgálatakor nem lehet figyelmen kívül hagyni a nyelvjárási lexikonbeli eltéréseket sem. Itt a jelentésföldrajzi vizsgálatok eredményei fontos támpontul szolgálhatnak. A szójelentések rendszerszerű kapcsolatai, a jelentésrelációk nemcsak nyelv-, hanem nyelvjárás-specifikusak is. BÁBA BARBARA a jelenkori szókinccs alapján vizsgálta egész Magyarország területén a 'valamiféle erdő' szemantikai jelentés különböző megvalósulási formáit, ezek specifikus jelentésmezőit, illetve a különbségeket megalapozó szemantikai jegyeket. Az összesen 161 fogalmi realizáció rendszerezése, térképre vetítése azt mutatta, hogy e fogalmak jelentős többsége speciális, szűkített szemantikájú, s az *erdő* alapfogalmat leggyakrabban a köznyelvi lexéma fejezi ki (csak szórványosan adatolható a hasonló jelentésű *pagony*, *kerek*, *berek* változat). Az egyelemű *erdő* szó elterjedésének oka az, hogy „a mezőösszefüggésen belül a hierarchia magasabb fokain álló, a mindennapi életünkben alapvetően szerepet játszó fogalmak általában tagolatlanok” (BÁBA 2009: 78), és a beszélőközösség a kevésbé fontos fogalmak megjelölésére alkalmaz szó szerkezetet (HEGEDŰS 2001: 380).

Ez a megfigyelés alátámasztja a népdalszövegekben megjelenő fogalmi rendszer jellemzőit, melyről általánosságban a következő megfigyeléseket tehetjük: 1. Az *erdő* és hasonló jelentéshálózatú szavak viszonyában az előbbi előfordulási aránya jelentős többséggel bír. Csupán elszórtan jelentkeznek tájnyelvi megfelelők (*berek*, *sűrű*), vagy pedig speciális jelentést hordozó formák; ezek növényzet alapján (*nyírfás*, *fűzes*, *csere* 'cserjés', *cseroldal*) vagy formai jegyek alapján (*liget*, *sok a fa*) minősítenek. 2. Viszonylag ritkán adatolható a szóösszetétel esete (*erdőszél*,

² [A fa] „mindenekelőtt védelmet jelentett ősünk számára. Lombkoronája megóvta a Nap hevé-től, az esőtől (ez akkor is igaz, ha tudjuk, nem tanácsos magányos fa alá állni villámlásos éghőborúban). Ágai, odva rejteki, sőt otthonul, temetkezési helyül szolgáltak.” (JANKOVICS 1991: 10.)

erdőhát, citromfaerdő, cédrusfaerdő). 3. Leggyakoribbak a szintagmatikus szerkezetek: a birtokos szerkezetek, az *erdő-mező* mellérendelő szó szerkezet, valamint a feltűnő többséget alkotó jelzős (vagyis minősítő) szerkezetek. A jelzők száma, mint látni fogjuk, korlátozott: „A magyar népköltészet csak néhány állandó, a tárgyat, jelenséget valóban jellemző jelzőt használt” (ORTUTAY 1975: 62). 4. Néhány esetben az *erdő* önálló elem.

Az erdő-fogalom összesen 96 szövegben³ jelenik meg. Az alábbi összesítés azt mutatja meg, hogy ez mely tematikai csoportokat érinti, ezeken belül az összes dalból hányban fordul elő, s ez milyen arányú realizációt jelent:

1. táblázat

Az erdő-fogalom előfordulása a népdalok egyes tematikai csoportjaiban

Tematikai csoport	Arány	Tematikai csoport	Arány
bujdosóénekek 51/16	31,4 %	táncdalok 90/4	4,5 %
betyárdalok 67/18	27 %	rabénekek 44/2	4,5 %
keservesek 52/7	13,5 %	történeti és vitézi énekek 27/1	3,7 %
vándordalok 13/1	7,7 %	aratódalok 29/1	3,5 %
szerelmi dalok 445/29	6,5 %	bányászdalok 24/1	4 %
katonadalok 166/10	6 %	summásdalok 51/1	2 %
pásztor dalok 60/3	5 %	lakodalmi énekek 45/1	2 %
párosítók 20/1	5 %	csúfólók, tréfás és gúnydalok 228/1	0,4 %

Látható, hogy kifejezetten gyakori fogalmi entitásnak mondható a bujdosóénekekben és a betyárdalokban, de viszonylag sűrűn előfordul a keservesekben, szerelmi dalokban és katonadalokban is. Ez utóbbiak közül a szerelmi dalok csoportjára hívnám fel a figyelmet, hiszen egy nagyobb számon belüli arány hangsúlyozottan reprezentatív statisztikai szempontból.

Az *erdő* konceptuális-szemantikai szerkezetének rekonstruálásához a fogalom kontextus függvényében megjelenő aktuális profilját⁴ elemeztem. „Egy kifejezés profilja az entitás, amit jelöl vagy amire vonatkozik, és mint ilyen az aktivált teljes fogalmon belül a figyelem fókusza” (TOLCSVAI NAGY 2010: 32). LANGACKER szerint az egyes fogalmak profiljai mintegy helyi fókuszokként működnek, vagyis a figyelem lokális irányítói (LANGACKER 1987: 188). A profilálódásnak tehát kiemelt szerep jut a kontextus és a szövegértelem dinamikus kibontakozásában. A profil egy konkrét fogalmi tartományon belül érvényesül. Az adott fogalmi entitáshoz kapcsolódó fogalmi tartományok is eltérőek lehetnek a kontextusnak megfelelően. A lehetséges tartományok összessége alkotja egy fogalmi entitás mátrixát, vagyis szemantikai szerkezetét: „Egy komplex mátrixon belül a tartományok különböznek a centralitás mértékében, mely valószínűsíti azt, hogy adott esetben melyikük aktivizálódik könnyebben.” („The domains in a complex matrix differ in their degree of centrality,

³ Szöveg alatt itt egy teljes népdalt, nem pedig egy szakaszt vagy tematikailag összefüggő szakaszokat értek; valamint azt sem jelöltem meg, ha a vizsgált motívum többször fordul elő.

⁴ A magyar szakirodalomban hasonló értelemben fordul elő a *j e l e n t é s f ó k u s z* terminus (vö. KÖVECSÉS 2009), mely elsősorban a fogalom szerkezeti tulajdonságaira helyezi a hangsúlyt.

which translates into the relative likelihood of their activation on any particular occasion when the symbolic unit is employed.”; LANGACKER 1987: 189.)

3. Az elmondottaknak megfelelően elemzési szempontjaim a következők: a fogalom alkalmi attribútumainak kiválasztása, a tematikai csoport megjelölése (egyben a népdal azonosítója), a fogalom alkalmilag hangsúlyozott szemantikai jegynek (profiljának) kiválasztása a kontextuális beágyazottságnak, illetve tartalmi környezetnek függvényében. A bizonyos hasonlósággal, rokonsággal rendelkező profilokat tágabb fogalmi tartományok köré rendeztem és minden tartományt egy-két népdal idézésével szemléltetek.

A vizsgálat eredményeként elkülöníthető, erdővel kapcsolatos asszociációs tartományok a következők: A) LAKHELY/SZÁLLÁS; B) MENEDÉK; C) SZERELMI TALÁLKOZÁS HELYSZÍNE; D) SZERELMI AKTUS RÉSZTVEVŐJE/HELYSZÍNE; E) HALÁL HELYE/TEMETŐ; F) LEKÜZDHEETLENENTITÁS, AKADÁLY; G) ISMERETLEN; H) TERMÉSZET; I) ELEMKEKBŐL FELÉPÜLŐ EGYSÉG; J) AZ ERDŐ-MEZŐ A VILÁG/ÉLET (térbeli kiterjesztés).

A) A Z E R D Ő L A K H E L Y / S Z Á L L Á S . – Az erdő mint lakhely profiljai az átmeneti szállástól kezdve a szállás, lakhely, szülőhely, tágabb élettér fokozatait jelenítik meg. A betyárdalokban már formulaként (a betyár állandó jelzőjeként) is megjelenik a *zöld erdő betyárja* kifejezés. Az *erdő* közvetlen szintagmatikus környezete a bujdosókban leggyakrabban más, azonos szintű földrajzi képződménnyel társított, mellérendelő jellegű kapcsolatot mutat. Ennek a lakhely/otthon fogalmakhoz fűződő konvencionális jelentéstulajdonítás viszonylatában kiemelt szemantikai értéke van: a lakhely jellemzően egyetlen, rögzített, zárt tér; következésképpen az esetenként ráadásul többesszámú, felsorolásszerű térmegjelölések (*erdők, mezők, ligetek, völgyek, hegyek*) éppen a lakhely hiányát hangsúlyozzák. Ugyanebbe a körbe tartozik a *minden* általános névmással bővített forma: a *minden erdőszele*n itt az árva madár átmeneti szállása (szemben a konkrét megjelöléssel, vö. *Ott látom a kicsi kertes házunkat*; Katonadalok 55). A másik leggyakoribb a *zöld* jelző, mely a betyárdalok jellemzője. E jelző az „élő” természet tapasztalatához kapcsolódóan az életteliséget hangsúlyozza, s ez híven tükrözi a betyárélet idealizált-heroizált ábrázolását – ezek az alkotások ugyanis nem betyároktól származnak, hanem népi eredetűek (ORTUTAY–KATONA 1975b: 679). E dalokhoz kapcsolható egy katonadal is, melyben a *sűrű erdő közepében* lévő kaszárnya a katona lakhelye, egyben börtöne.

*Erdő mellett estvéledtem,
Subám fejem alá tettem.
Összettem két kezemet,
Úgy kértem jó istenemet:*

*Én istenem, adjál szállást!
Már meguntam a járkálást;
A járkálást, a bujdosást,
Az idegen földön lakást.*

*Adjon Isten jó éjtszakát
Küldje hozzám szent angyalát:
Bátorítsa szívünk álmát;
Adjon Isten jó éjtszakát!*

(Bujdosók 42)

<i>Monostori zöld erdőben születtem.</i>	<i>Monostori zöld erdőben van egy fa;</i>
<i>Dajkám se volt, mégis felnevelődtem.</i>	<i>Jaj, de sokat áztam-fáztam alatta!</i>
<i>Úgy nőttek fel, mint erdőben a gomba;</i>	<i>Tetejéből hullott rám a virága.</i>
<i>Volt szeretőm már tízéves koromba.</i>	<i>Betyár voltam már tízéves koromba.</i>

*Én voltam az öreg csárdás szép lánya,
Betyárokkal mulattam a csárdába.
A számukra gyöngybokrétát kötöttem,
De igazán csak egy legényt szerettem.*

(Betyárdalok 10)

B) AZ ERDŐ MENEDÉK. – A lakhely-menedék konceptualizáció között gyakran átfedés van, hiszen a bujdosókban és betyárdalokban megjelenő lakhely kényszerű menedék is egyben. Másfelől, az otthon talán legfontosabb funkciója a védelem. Itt mégis igyekeztem olyan eseteket bemutatni, melyekben – a nagyfokú kontextuális különbségek ellenére – az *erdő* általános védő-elrejtő szemantikai jegye kerül előtérbe. Megfigyelhető, hogy gyakori attribútumok a *nagy, sűrű, vad* és a *sötét* jelzők. Az említett, társadalom perifériájára szorult csoportok mellett a személyes bánat is a társadalmi környezet, civilizációs tér elhagyására, elmenekülésre készítet: az *erdő* a fájdalom szabad átélésének helyszíne is lehet. Az attribútumok alapján arra a megállapításra juthatunk, hogy a menedékként funkcionáló erdő inkább egy áthatolhatatlan, *vad*, őserdő típusú hely.

<i>Ha vadgalamb lehetnék</i>	<i>Rózsa Sándor bujdosik az erdőbe;</i>
<i>Vad erdőben sirnék;</i>	<i>Azt se tudja: le van-e vagy föl benne?</i>
<i>Ha szellő lehetnék,</i>	<i>Nyírfalevél derékalja, párnája;</i>
<i>Messze elrepülnék.</i>	<i>Gyöngyharmat a takaródzó párnája.</i>

<i>De egyik sem vagyok,</i>	(Betyárdalok 62)
<i>Szegény árva vagyok.</i>	
<i>Ha meg nem változik,</i>	
<i>Búmban elhervadok.</i>	

(Keservesek 6)

C) AZ ERDŐ A SZERELMI TALÁLKOZÁS HELYSZÍNE. – Szerelmi kontextusban az erdő termékeny, szerelmi folyamatokat befogadó, inspiráló környezeti vonatkozása kerül előtérbe. Meghatározó attribútumai a *kerek* és a *zöld* jelző: ez utóbbi a szerelem-tavaszi-termékenység jellemző színe, az erdő természeti-élő jellegét fejezi ki. A kerekesség a „zárttság” konceptuális tartalomra utal, mely a kontextusban a térbeli intimitást érzékelteti. Óvatosan kell azonban bánni az olyan elemzésekkel, melyek kizárólagosan a szexualitás témakörén belül értelmezik a népdalok

természeti jeleneteit.⁵ A metaforikus jelenetek értelmezése jóval összetettebb és árnyaltabb műveletnek tűnik, mint bizonyos elemek egymással való megfeleltetése (hiszen maga a dolgozat is ezt támasztja alá). Ezenkívül látható, hogy az erdő számos más műfajú dalban is megjelenik, nem csak szerelmi kontextusban, ezért fogalmi hálója jóval kiterjedtebb annál.

A szerelmi találkozás kontextusában gyakori A MADÁR SZERELMES metafora, ahol az erdő a szabad élet helyszínévé, olykor a szabadságában korlátozott madár életterét-lakhelyét jelölő kalicka ellentétpárjaként jelenik meg.

*Gyere be, gyere be, gyönyörű kis madár!
Csináltattam neked aranyból kalickát,
Aranyból kalickát, ezüstből ajtaját,
Ezüstből ajtaját, gyémántbul válluját.*

*Nem szoktam, nem szoktam kalickában lakni,
Csak szoktam, csak szoktam zöld erdőben lakni,
Zöld erdőben lakni, zöld ágakra szállni,
Fenyőmagot enni, gyöngyharmatot inni.*

(Szerelmi dalok 6)

A madár pozitív élettere, az erdő ezekben a szövegekben a másik fél életterétől világosan elkülönül, de azért számára könnyen megközelíthető. A nehézségeket tehát nem maga az erdő, hanem a madár térbeli mozgása szemlélteti metaforikusan. A másik elterjedt motívum a gyümölcs- vagy virágszedés, mely jellemzően a lányhoz kapcsolódó tevékenység.

*Erdőben, erdőben, szép kerek erdőben
Rózsát szed a babám rózsafa tövében.
Szedjed, babám, szedjed, hogy el ne hervadjon,
Hogy a mű szerelmünk félbe ne szakadjon!*

(Szerelmi dalok 42)

Az erdő kontextusához lazábban kapcsolható az a szöveg, melyben a nyárfás mitikus helyként, az ott található lány oltárként jelenik meg. Hasonló ábrázolás megtalálható a szerelmi dalokban a fűzfa alatt álló leány jelenetében (Szerelmi dalok 71). Mindkét jelenetben a facsoport/fa távoli, irracionális helyszín, mely az erdővel kapcsolatos régi pogány hiedelmekkel is összefüggésbe hozható, de nagy valószínűséggel világi kölcsönzés.

---

⁵ BERNÁTH szerint szerelmi népdalainkban az erdő a nő, a madár a férfi jelképe, s minden tevékenységnek – favágás, gyümölcszedés, disznó túrása – szexuális vonatkozása van (vö. BERNÁTH 1986, 1987).

*Túl a Dunán egy nyárfásba
Találtam egy szép leányra.
Hol a rubin, hol a gyémánt;
A két karja liliomszál;*

*Aszúszőlőből a nyaka,
Nádmézből meg az ajaka;
A termete aranyótár;
Elébe térdölni nem kár.*

(Szerelmi dalok 69/2–3)

(Folytatjuk.)

BARANYINÉ KÓCZY JUDIT